

Најнови случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права во областа на слободата на изразување

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

COUNCIL OF EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа

Билтен бр. 2
Најнови случувања во судската пракса
на Европскиот суд за човекови права
во врска со слободата на изразување
Автор: Чезаре Питеја

Билтенот е подготвен во рамките на заедничката програма „*Horizontal Facility* за земјите од Западен Балкан и Турција 2019–2022 година“ на Европската Унија и Советот на Европа и нејзиниот проект на тема „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југоисточна Европа (JUFREX)“.

© Совет на Европа, април 2021.

Сите права се задржани. Правата на користење ги има Европската Унија под одредени услови. Ниту еден дел од публикацијата не смее да се преведува, репродуцира или пренесува, во кој било облик или со кое било средство, електронско (ЦД-ром, Интернет, итн.) или механичко, вклучително и фотокопирање, снимање или каков било систем за складирање или повлекување на податоци, без претходно писмено одобрение од Директоратот за комуникации (F-67075 Стразбург Цедекс или publishing@coe.int).

Тука искажаните ставови се одговорност на авторот и нужно не го одразуваат официјалното мислење на ниедна од страните.

Содржина

ВОВЕД	5
ПРЕГЛЕД НА НАЈВАЖНИТЕ СЛУЧАИ ВО ВРСКА СО СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ	6
<i>Карстелев и други против Русија</i> , пресуда од 6 ноември 2021 година, апликација бр. 16435/10	6
<i>Јекер против Швајцарија</i> , пресуда од 6 октомври 2020 година, апликација бр. 35449/14	8
<i>Гафиуц против Романија</i> , пресуда од 13 октомври 2020 година, апликација бр. 59174/13	9
<i>Имрек против Турција</i> , пресуда од 10 ноември 2020 година, апликација бр. 45975/12	10
<i>Паниоглу против Романија</i> , пресуда од 8 декември 2020 година, апликација бр. 33794/14	11
<i>Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et publisuisse SA против Швајцарија</i> , пресуда од 22 декември 2020 година, апликација бр. 41723/14	12
<i>Société Editrice de Mediapart и други против Франција</i> , пресуда од 14 јануари 2021 година, апликација бр. 281/15 и 34445/15	14
ПРОДЛАБОЧЕНА АНАЛИЗА НА ИЗБРАНИ СЛУЧАИ	16
<i>Сабунџу и други против Турција</i> , пресуда од 10 ноември 2020 година, апликација бр. 23199/17	16
<i>Селухатин Демирташ против Турција (бр. 2)</i> [Големиот судски совет], пресуда од 22 декември 2020 година, апликација бр. 14305/17	20

Вовед

Овој билтен е изготвен во рамките на заедничката иницијатива на Европската Унија и Советот на Европа „*Horizontal Facility* за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ и нејзиниот проект за „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југоисточна Европа (JUFREX)“.

Со цел да ја продолжиме соработката со стручните лица од правната фела и со сертифицираните обучувач(к)и на JUFREX, како и со желба да придонесеме за понатамошно подобрување на знаењето во областа на слободата на изразување и слободата на медиумите, го подготвивме овој Билтен како дополнителна алатка наменета за споделување информации во врска со новите трендови и случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст: ЕСЧП или Судот).

Билтенот бр. 1 го покриваше периодот од април 2019 година до јули 2020 година, додека овој Билтен пред вас содржи неколку релевантни пресуди донесени во периодот од август 2020 до јануари 2021 година.

Во временскиот период кој е предмет на анализа, Европскиот суд за човекови права донесе значајни пресуди во разни области од членот 10 од Европската конвенција за човекови права. Најважниот дел од судската пракса се занимава со меѓусебно испреплетените барања за заштита на слободата на изразување и на слободата и безбедноста на новинар(к)ите и пратениците/чките, особено во врска со легитимната борба со тероризмот и политичкото насилство. Другите случаи кои се однесуваат на превентивните мерки за ограничување на слободата на политичкиот говор, ограничувањата на пристапот до информации за прашањата од јавен интерес, заштитата на новинарските извори, одговорноста на новинар(к)ите и припадниците/чките на судството кога тие ја остваруваат својата слобода на изразување и опсегот на пристапот кој го имаат одредени медиуми за да пренесуваат политички мислења. Во избраните пресуди, Судот ги појаснува и разгледува барањата за слобода на изразување во овие области, со посебен акцент на барањата кои се однесуваат на законитоста на вмешувањата и на потребата од внимателно испитување и проценка на сразмерноста од страна на домашните власти. Генерално, избраните случаи ја потенцираат важноста на слободата на изразување во контекст на владеењето на правото и потребата од унапредување на законодавството и практиките кои се однесуваат на слободата на изразување на домашно ниво, во согласност со принципот на супсидијарност.

Во првиот дел од овој Билтен ќе направиме краток опис на избраните случаи додека во вториот дел ќе направиме подлабочена анализа на два клучни случаи.

Преглед на најважните случаи во врска со слободата на изразување

[Карастелев и други против Русија, пресуда од 6 ноември 2021 година, апликација бр. 16435/10](#)

Факти за случајот

Г-дин Карастелев и г-а Карастелева (првиот апликант и втората апликантка) работеле како раководни службени лица на невладината организација НХЦР (*Комитет за човекови права на Новоросијск*, инаку трет апликант). Во 2009 година, тие организирале два јавни мирни протести против регионалниот Закон за заштита на малолетните лица од 2008 година, сметајќи дека тој бил премногу рестриктивен и неуставен затоа што сериозно ги ограничувал слободите на малолетните лица. Во текот на првиот протест, апликантите имале плакат на кој пишувало „Слободата не е дадена, таа мора да се стекне“, а за време на вториот протест, на апликантите им пристапиле две малолетни лица кои започнале разговор со нив. Обвинителството сметало дека ваквите постапки значат ширење екстремистичка пропаганда и охрабрување на малолетните лица во иднина да учествуваат во демонстрации, што претставувало кршење на Законот за сузбивање на екстремизмот. Тие ги класифицирале постапките на апликантите како постапки кои имаат потенцијал да доведат до „екстремистичка активност“ и да ги попречат законските активности на државните органи. Обвинителот им изрекол предупредувања на првите двајца апликанти, во

својство на официјални лица на невладината организација, чиешто непочитување ќе доведе до лична административна одговорност. Дополнително, невладината организација била предупредена дека, доколку продолжи со активностите, тоа може да доведе до нејзино укинување. Конечно, до еден од апликантите била доставена наредба да ги поправи сите прекршувања на законот. Во суштина, со предупредувањата од апликантите се барало да се воздржат од протести во иднина, зашто инаку постоел ризик дека тие ќе сносат одговорност, а нивната НВО ќе биде укината. Апликантите се повлекле од нивните позиции во невладината организација и безуспешно ја обжалиле одлуката на обвинителот.

Првите двајца апликанти поднеле жалбени наводи пред ЕСЧП за повреда на нивната слобода да споделуваат информации и идеи, во согласност со членот 10. Првиот апликант, исто така, се пожалил на повреда на неговото право за пристап до правда според членот 6. Жалбата на невладината организација – апликант била прогласена за недопуштена од Судот со одлука на судија-поединец во 2016 година.

Образложение на ЕСЧП

На почетокот, Судот го отфрлил аргументот на Владата дека, со оглед на фактот дека втората апликантка починала откако ја поднела апликацијата, нејзиниот син немал право да го продолжи случајот

поради строго личната природа на тужбеното барање. Тој повторил дека конкретната жалба имала „морална димензија“ и дека блискиот роднина на починатата жртва имал легитимен интерес истата да ја продолжи.

Иако Владата не оспорувала дека имало мешање во слободата на изразување, Судот, сепак, јасно ставил до знаење дека апликантите биле индивидуално засегнати, иако на индиректен начин, и од актите насочени кон невладината организација.

Најистакнатото прашање кое требало да го решава Судот било квалитетот на законот врз кој се засновало таквото мешање. Тука се работело за прашање кое во себе опфаќало два аспекти. Прво, дали апликантите можеле да предвидат дека нивното однесување можело да доведе до примена на мерки согласно законодавството за анти-екстремизам. Второ, дали рускиот закон им овозможил доволно *ex-post* заштитни мерки против самоволието во примената на тој закон. Судот повторил дека прибегнувањето кон превентивни мерки за ограничување на слободата на изразување требало да биде ограничено на случаите кои откривале постоење на реален ризик конкретни лица да сторат конкретни и сериозни прекршоци. Ниту еден доказ не укажувал дека законот предвидувал, или дека обвинителот користел какви било утврдливи и предвидливи критериуми за да се направи разлика помеѓу дејствијата кои значат легитимно остварување на слободата на изразување и оние кои би можеле да повлечат издавање на предупредување. Исто така, не постоеле јасни насоки за видовите на дејствија кои би можеле да оправдаат да се даде само обично предупредување наместо да се сноси кривична одговорност. Како резултат на тоа, се создавала несигурност која имала негативно влијание врз предвидливоста на регулаторната рамка, што одело во прилог на „ефектот на одвраќање“ врз слободата на изразување, а на извршната власт ѝ се оставала преголема дискреција.

Судот понатаму ги повторил неговите констатации до кои дошол во претходните случаи ([Лашманкин и други против Русија](#), пресуда од 7 февруари 2107 година, бр. 57818/09 и 14 други, § 356) дека домашното право премногу тесно го ограничувало овластувањето за судско разгледување од страна на домашните судови, т.е. тоа било ограничено само на „законитоста“ на оспорената мерка. Не бил оставен простор за домашните судови да ја проценат разумноста на овој закон и, конечно, да направат проценка на неопходноста и сразмерноста кои се бараат според членот 10 и од судската пракса на Судот. Како резултат на тоа, на обвинителот му била дадена неограничена моќ да изрекува превентивна мерка, мешајќи се на тој начин во слободата на изразување.

Конечно, Судот пресудил дека, дури и со земање предвид на фактите на кои се повикувал обвинителот, однесувањето на апликантите не можело разумно да спаѓа во оние активности што законот ги опишувал како екстремистички, бидејќи тоа не повлекувало планирање на какви било криминални активности, ниту, пак, имало капацитет да доведе, директно или индиректно, до насилни активности против јавните органи. Поради тоа, се констатирало прекршување на членот 10.

Забелешка: Случајот ја потенцира потребата од тоа домашното законодавство строго да ги дефинира околностите во кои некое однесување кое не повлекува кривична одговорност би можело по исклучок да го оправда преземањето на превентивни мерки кои го погодуваат остварувањето на слободата на изразување. Случајот исто така потврдил дека, со цел да се обезбеди заштита од произволна примена на дискреционите права, дејствувањето на вонсудските органи при преземањето на таквите мерки мора да биде придружено со строга ревизија од страна на судот, притоа дозволувајќи им на судовите да прават проценка на сразмерноста, во согласност со барањата од членот 10.

Јекер против Швајцарија, пресуда од 6 октомври 2020 година, апликација бр. 35449/14

Факти за случајот

Апликантката е новинарка која објавила статија за еден човек кој веќе десет години бил дилер на дрогата канабис.

По објавувањето на статијата, обвинителот отворил истрага за предмет поврзан со трговија со дрога и притоа побарал од апликантката да сведочи, тврдејќи дека таа не можела да се повикува на нејзиното право да го заштити својот извор на информации. Барањето на г-а Јекер да не ги открива нејзините извори првично било уважено од страна на Кантоналниот суд, но истото било одбиено од Врховниот сојузен суд по претходна жалба.

Одлуката на Сојузниот суд во основа се засновала на два фактори: дека трговијата со лесни дроги претставувала сериозно дело наведено како такво меѓу оние дела кои го оправдувале исклучокот од заштитата на новинарските извори и дека сведочењето на апликантката било единствениот начин за идентификување на сторителот. Сојузниот суд сметал дека од фактите на овој случај не произлегла некоја посебна причина за да се даде предност или на јавниот интерес во гонењето на делото, или на интересот на апликантката да го заштити нејзиниот извор. Така, судот се повика на рамнотежата која била воспоставена од страна на законодавецот, при што првото го надминувало второто.

Апликантката поднела апликација до Судот во која таа се жалела дека таа била принудена да го открие идентитетот на доверливите извори спротивно на членот 10.

Образложение на ЕСЧП

Анализата на Судот ставила акцент на доволноста на аргументите изнесени од Сојузниот суд за да се оправда исклучокот од правото на апликантката за заштита на изворите. Судот потсетил дека ревизијата

од страна на судија или од некое друго независно и непристрасно тело кое донесува одлука била една од најважните заштитни мерки што морале да бидат составен дел на секое кршење на правото на заштита на новинарските извори. Надлежниот суд мора да може да утврди дали постои императивен јавен интерес кој го надминува принципот на заштита на новинарските извори. Доколку не е така, тој треба да има овластување да спречи непотребен пристап до информации кои можат да го откријат идентитетот на изворот (*Санона Уитгеверс БВ против Холандија* [Големиот судски совет], пресуда од 14 септември 2010 година, апликација бр. 38224/03, § 51).

Судот забележал дека неопходноста од откривање на идентитетот на изворот не може да се утврди само со тврдење дека, ако не биде направено такво откривање, нема да биде можно да се продолжи со кривичната истрага, туку мора да се земе предвид сериозноста на сторените дела. Сојузниот суд не ја зел предвид реалната опасност по здравјето на корисниците/чките и во суштина се потпрел на класификацијата направена од законодавецот, која претходно ја имал окарактеризирано како „недоследна“.

Судот го сметал за беззначаен фактот што статијата отворено не ја критикувала криминалната активност, а на кој факт, инаку, му била дадена одредена тежина од страна на Сојузниот суд. Судот подвлекол дека Сојузниот суд не успеал да земе предвид дека статијата веројатно ќе придонела кон дебата од општ интерес во врска со ефикасноста на превенцијата и репресијата на криминалот. Слично на тоа, тој го занемарил тоа што налогот за обелоденување на изворот можел да има штетно влијание врз угледот и капацитетот на весникот да ја извршува својата задача во иднина, како и врз интересот на припадниците на јавноста да добиваат информации пренесени преку анонимни извори.

Соодветно на тоа, причините наведени од Сојузниот суд не биле доволни за да се покаже постоење на преовладувачкото барање на јавниот интерес со кој се оправдувало обелоденувањето на новинарски извори. Судот констатирал повреда на членот 10.

Забелешка: Оваа одлука ја покажува примарната важност на заштитата на изворите со цел да се зачува новинарската слобода согласно членот 10 ([Гудвин против Обединетото Кралство](#) [Големиот судски совет], пресуда од 27 март 1996 година, апликација бр. 17488/90). Исто така, случајот потенцира дека рамнотежата помеѓу конкурентскиот интерес не може да се направи во апстрактна смисла од страна на законодавецот, препуштајќи му на судството единствена задача да утврди дали актуелната ситуација била опфатена со правното правило кое било формулирано во општа смисла ([Перинчек против Швајцарија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 15 октомври 2015 година, апликација бр. 27510/08, § 275). Наместо тоа, Конвенцијата барала да се направи темелна проценка од страна на судијата за постоењето, имајќи ги предвид околностите на конкретниот случај, на преовладувачки јавен интерес за да може исклучокот да биде компатибилен со барањата за слобода на изразување.

[Гафиуц против Романија, пресуда од 13 октомври 2020 година, апликација бр. 59174/13](#)

Факти за случајот

Апликантот бил спортски новинар кој работел за еден национален весник. Во 2005 година тој бил акредитиран од Националниот совет за проучување на архивите на „Секуритате“ (CNSAS) за да има пристап до тие архиви, а наведената цел за тоа била истражување на спортот во ерата на комунизмот. Апликантот објавил серија написи во кои се откривале лични информации за лица вклучени во активностите на политичката полиција како информанти („кодоши“) или како лица кои биле следени.

Во 2009 година, Управниот одбор на ЦНСАС ја повлекол акредитацијата на апликантот, со образложение дека тој не ја почитувал приватноста на лицата прогонувани од органите на државната безбедност и ги користел инфор-

мациите за цел различна од целта која ја оправдувала дадената акредитација. Барањето на апликантот до панелот на CNSAS за спроведување на интерна ревизија било одбиено.

Апликантот безуспешно побарал судска ревизија од Апелациониот суд и Високиот касационен суд. Вториот ја потврдил пресудата на понискиот суд дека апликантот бил должен да ја заштити приватноста на оние кои биле прогонувани во ерата на комунизмот. Судот заклучил дека CNSAS го има направено потребното разгледување на објавениот материјал и го имал применето релевантниот објективен правен тест, за кој не била потребна претходна жалба од засегнатите лица.

Апликантот се жалел пред ЕСЧП дека повлекувањето на акредитацијата му го нарушило правото да ја врши неговата новинарска професија, бидејќи тоа претставувало одбивање на пристап до информации и со тоа јавноста била лишена од можноста за добивање информации од општ интерес, како што било дозволено со членот 10.

Образложение на ЕСЧП

Тужената влада тврдела дека жалбениот навод бил недопуштен според членот 35 § 3-б), бидејќи апликантот наводно не претрпел „значителна неповолна состојба“ согласно фактите на кои се жалел. Судот го отфрлил ова тврдење, повторувајќи дека во случаи кои имаат врска со слободата на изразување овој критериум мора внимателно да се применува ([Маргулев против Русија](#), пресуда од 8 октомври 2019 година, апликација бр. 15449/09). Поконкретно, со оглед на тоа дека апликацијата се однесувала на ограничување на медиумите во однос на пристапот до информации кои потенцијално придонесуваат за јавна дебата, таа покренувала важни прашања во врска со човековите права кои барале мериторно разгледување на основаноста.

Толкувањето на законските одредби од страна на националните судови кои го обврзувале апликантот да ги штити личните податоци

(според општото законодавство за заштита на податоците) и да ги користи добиените информации исклучиво за научни цели (според законодавството кое го регулирало пристапот до архивите) не било ниту произволно ниту непредвидливо. Апликантот можел разумно да предвиди дека неговите постапки веројатно ќе резултирале со укинување на неговата акредитација, како што било и предвидено со регулативите на CNSAS.

Судот констатирал дека мешањето имало за цел да го заштити правото на почитување на приватноста на лицата чии лични информации биле објавени во јавноста. Дури и во отсуство на жалби од оштетените лица, постапувањето на јавните органи легитимно ја следело оваа цел, бидејќи тие морале да усвојат заштитни мерки со кои се обезбедува заштита на чувствителните податоци што ги поседуваат.

При анализата на неопходноста и на сразмерноста на таквото мешање, Судот потсетил дека со чувствителните податоци мора да се постапува со претпазливост и на критички начин. Апликантот ниту ги избришал чувствителните информации, ниту, пак, направил академска анализа во согласност со наведената цел. Наместо тоа, тој објавил сурови материјали и на тој начин обелоденил детали за личниот живот на засегнатите луѓе, вклучувајќи го и нивното целосно име и презиме. Статиите воопшто не ставиле акцент на односот помеѓу спортистите и политичката полиција во тоа време, што инаку било прашање од општ интерес, со што не придонеле за јавна дебата во оваа област. Апликантот имал можност да го достави својот предмет на разгледување до домашните судови, а нивните одлуки не упатувале на постојење на самоволие.

Иако Судот признал дека мешањето влијаело на можноста на апликантот да ја истражува оваа област, тоа него не го спречило да продолжи да работи како новинар и тоа било пропорционално на повредата што ја сторил.

Забелешка: Пресудата е интересна од два аспекти. Прво, таа ја потенцира важноста на новинарската слобода исклучувајќи, барем во

принцип, дека нејзиното кршење може да се смета за минорно и дека не заслужува разгледување од страна на Судот (споредете со [Силка против Полска](#), одлука од 3 јуни 2014 година, апликација бр. 19219/07). Второ, таа јасно кажува дека јавните власти можат да ја ограничат слободата на изразување по нивно сопствено наоѓање (*proprio motu*) со цел заштита на другите од ширење на чувствителни лични информации. Навистина, домашните судови веднаш не ја одмериле приватноста во однос на слободата на изразување, додека Судот направил урамнотежување на овие две права, давајќи притоа предност на првото.

[Имрек против Турција](#), пресуда од 10 ноември 2020 година, апликација бр. 45975/12

Факти за случајот

Апликантот бил секретар на еден локален огранок на ЕМЕП (Партијата на трудот). Во таа функција, тој организирал и учествувал на два политички настани во март 2006 година. Во месец април му бил одреден притвор под обвинение за ширење пропаганда во корист на терористичка организација (ПКК, Работничката партија на Курдистан). Ова произлегло од две точки од обвинението: неговата одговорност за наводно незаконски дела (извикување пароли и веење знамиња и плакати) кои биле сторени од учесниците/чките на првиот настан и говор што тој, наводно, го одржал на вториот настан.

По ослободувањето апликантот бил упатен на судење. Во своја одбрана, тој тврдел дека дејствувал внимателно на првиот настан за да спречи какво било незаконско постапување и дека неговиот говор на вториот настан бил неправилно евидентиран во записникот што полицијата го поднела како доказ. Во септември 2008 година, првостепениот кривичен суд во Адана го прогласил г-дин Имрек за виновен по сите обвиненија и го осудил на една година затвор. Касациониот суд ја потврдил пресудата во јануари 2012 година.

Согласно Законот бр. 6352 од 2012 година (чија цел била усогласување на домашното законодавство со праксата на Судот преку запирање на постапките и извршувањето на казните изречени во случаи на „злосторства за изразување мислење“), извршувањето на казната на апликантот било запрено, пресудата од 2008 година била укината и била запрена понатамошната постапка против апликантот.

Пред Судот, апликантот се жалел на неправичноста на кривичната постапка, повикувајќи се на членот 6 од Конвенцијата и на повреда на неговото право на слобода на изразување според членот 10.

Образложение на ЕСЧП

Судот го анализираше случајот исклучиво од аспект на членот 10.

Во врска со одговорноста на апликантот како организатор на првиот настан, Судот истакнал дека организаторите не можат да бидат кривично одговорни за дела во кои тие не учествувале директно, освен ако не ги охрабриле тие дела или биле благи кон нив. Тие требале да бидат ослободени кога дејствуваат како лица кои се залагаат за мир, притоа предупредувајќи ја толпата за тоа ([Месум Јулдиз и други против Турција](#), пресуда од 18 јули 2017 година, апликација бр. 8157/10, § 34). Покрај тоа, домашните судови требало да објаснат како однесувањето на апликантот конкретно може да се смета како поттикнување насилство, вооружен отпор или востание или дека претставува говор на омраза ([Март и други против Турција](#), пресуда од 19 март 2019 година, апликација бр. 57031/10, § 32). Што се однесува до оспорените изјави, Судот потсетил дека правичноста на постапката и процедуралните гаранции кои му се дадени на апликантот се фактори што треба да се земат предвид при оценката на тоа колкава била сразмерноста на мешањето во слободата на изразување ([Бака против Унгарија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 29 март 2016 година, апликација бр. 20261/12, § 161). Следствено на тоа, Судот треба да биде задоволен од целокупната пра-

вичност на кривичната постапка во рамките на оценката на сразмерноста. Во пресудата од 2008 година, првостепениот кривичен суд во Адана ја засновал неговата констатација на само еден единствен доказ, кој инаку бил оспорен од апликантот, без да бара дополнителни поткрепувачки докази. Тој исто така не се обидел го потврди или побие аргументот на апликантот за направени грешки или за фабрикување докази при дешифрирањето и транскрипцијата на видео материјалот. Овие недостатоци ја покажале неправичноста на кривичната постапка и, според тоа, довеле до констатирање на повреда на членот 10.

Забелешка: Одлуката, иако е дел од добро воспоставената судска пракса, е важна бидејќи укажува на кој начин функционира слободата на изразување кога таа е во функција на заштитна гаранција за личната слобода и безбедноста на политичките активист(к)и. Таа исто така ги појаснува стандардите за кривична одговорност за организирање или учество во настан чија цел е остварување на слободата на изразување, а за време на кој, наводно, се случиле криминални активности.

Паниоглу против Романија, пресуда од 8 декември 2020 година, апликација бр. 33794/14

Факти за случајот

Апликантката е судијка во Апелациониот суд во Букурешт која во 2012 година објавила статија во национален весник и на интернет страница за вести која се однесувала на тогашниот претседател на Касациониот суд. Користејќи лирски и провокативни изрази, статијата го критикувала скорешното назначување на оваа позиција на една поранешна обвинителка од времето на комунизмот, притоа нарекувајќи ја „Другарка обвинителка“ и алудирајќи на тоа дека таа документацијата за случаите ја користела како оружје на режимот. Судскиот оддел на Врховниот совет на правосудството (SJCSCM) одлучил

дека апликантката го прекршила Кодексот за однесување на судиите и обвинителите. Притоа, апликантката безуспешно се жалела пред Касациониот суд.

Апликантката поднела барање до ЕСЧП во кое тврдела дека изречената казна го спречувала нејзиното професионално напредување и ја нарушувало нејзината слобода на изразување според членот 10.

Образложение на ЕСЧП

Судот утврдил дека немало повреда на членот 10. Било прифатено дека мешањето во слободата на изразување имало правна основа. Сепак, апликантката ја оспорила предвидливоста на релевантната одредба од Кодексот за однесување на судиите, бидејќи таа не ги дефинирала прецизно концептите на „изразено мислење во врска со моралниот и професионалниот интегритет“ и „колега/колешка“.

Судот забележал дека оспорената одредба го регулирала однесувањето на судиите/јките како посебна и малубројна група со стручно знаење за толкување на законот, и дека таа била во сила веќе неколку години. Според тоа, апликантката не можела да тврди дека не била свесна за нејзината содржина и, во случај на сомневање во врска со нејзиниот опфат, таа требала да покаже претпазливост така што ќе се воздржела од објавување на статијата.

Судот ја анализираше неопходноста од ограничувањето кое имало легитимна цел за заштита на правата и угледот на другите и зачувување на авторитетот на судството. Судот прифатил дека статијата го поставувала прашањето дали поранешна обвинителка од времето во комунизмот била подобна да претседава со Касациониот суд и се фокусираше на професионалните аспекти од нејзиниот живот, придонесувајќи на тој начин кон поширока јавна дебата за реформирање на судскиот систем. Субјектот на таа статија (јавна службеничка која имала висока позиција во судството) бил изложен на повеќе критики и увиди од јавноста отколку што е тоа кај случај со обичните лица. Притоа, Судот ги нагласил претпазливоста и воздржаноста што

судиите/јките морале да ја покажат при остварувањето на нивната слобода на изразување кога во прашање била потребата да се задржи интегритетот на судството и да се обезбеди довербата на јавноста во судството.

Судот утврдил дека националните власти не ја пречекориле нивната маргина на проценка бидејќи тие соодветно го спровеле тестот за балансирање помеѓу меѓусебно конкурентските права. Впрочем, во статијата биле содржани конкретни наводи за незаконско или неетичко однесување од страна на засегнатото лице, но без придружни докази за тоа. Понатаму, изречената казна не била прекумерна бидејќи не се покажало дека таа ја спречила апликантката да има можности за кариерен развој и станувало збор за шпекулации дали ќе имало такво нешто во иднина.

Забелешка: Овој случај укажува на тоа дека интегритетот на судството претставува значаен интерес кој се противставува на остварувањето на слободата на изразување (*Морис против Франција* [Големиот судски совет], пресуда од 23 април 2015 година, апликација бр. 29369/10, §§ 124–31). Меѓутоа, тоа покажува дека ова е така особено тогаш кога критиките доаѓаат од самите припадници/чки на судството, кои треба да посветат најголема грижа во остварувањето на нивната слобода на изразување кога го доведуваат во прашање овој интегритет (споредете со *Бака против Унгарија* [Големиот судски совет], пресуда од 23 јуни 2016 година, апликација бр. 20261/12, §§ 158–67).

Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et publisuisse SA против Швајцарија, пресуда од 22 декември 2020 година, апликација бр. 41723/14

Факти за случајот

Првиот апликант, *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft* (SSR), инаку здружение на приватното право, е национален јавен телевизиски и радио сервис

кој е лиценциран од Швајцарската Конфедерација. Вториот апликант (*publisuisse SA*) е компанија за продажба на реклами.

Во 2011 година, здружението за заштита на животните и потрошувачите, *Verein gegen Tierfabriken*, откупило рекламен простор преку вториот апликант за да емитува кратка реклама на националната телевизија за промовирање на неговата веб-страница. Пораката гласела: „Она што другите медиуми не го кажуваат“. Набргу потоа, здружението побарало да се емитува втора верзија на рекламата која ќе ја испраќа следнава порака: „Она што не го кажува Швајцарската телевизија [т.е. првиот апликант]“. Вториот апликант го одбил ова барање, сметајќи дека тоа било спротивно на неговите општи услови, бидејќи тоа било во спротивност со комерцијалните интереси и имиџот на првиот апликант.

Во 2012 година, здружението неуспешно поднело претставка до Независниот одбор за жалби на радио станиците и телевизиските станици (AIEP). Последователно, здружението ја оспорило одлуката пред Сојузниот врховен суд, кој одлучил во негова корист. Сојузниот суд сметал дека SSR имала помала автономија во прашањата поврзани со рекламирањето, како средство за финансирање на јавниот сервис, отколку во уредничките содржини и дека во оваа смисла тоа не се издначувало целосно со приватен радиодифузер. Поради тоа, двајцата апликанти презеле „задача на државата“ („*tâche de l'État*“) што значело дека тие биле обврзани да ги почитуваат основните права, согласно членот 35 став 2 од Сојузниот устав, кој го дефинирал личниот опфат на обврската за почитување на основните права. Сојузниот закон за радио и телевизиско емитување не ги споменува заштитата на комерцијалниот интерес и на угледот како основи за да не се дозволи емитување, што претставувало ограничување на правото на слобода на изразување за ова здружение. Затоа, SSR имала обврска објективно да ги балансира засегнатите интереси, притоа и самата прифаќајќи одреден степен на критика.

Апликантите се пожалиле пред Судот за повреда на нивните права на слобода на изразување согласно членот 10.

Образложение на ЕСЧП

Во согласност со судската пракса за положбата на јавните радиодифузни друштва ([Радио Франција и други против Франција](#), одлука од 23 септември 2003 година, апликација бр. 53984/00), Судот потврдил дека првиот апликант потпаднал во дефиницијата за „невладина организација“, според членот 34 од Конвенцијата ([Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft SRG npomus Швајцарија](#), пресуда од 21 јуни 2012 година, апликација бр. 34124/06).

Обврската за емитување на втората верзија на рекламата претставувала мешање во правата на апликантите според членот 10, врз основа на членот 35 став 2 од Сојузниот устав. Судот заземал становиште дека неговата применливост во делот на рекламирањето од страна на апликантите било предвидливо нешто, земајќи ја предвид општоста која им е својствена на уставните одредби ([Rekvenyi против Унгарија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 20 мај 1999 година, апликација бр. 25390/94), посебната грижа што се очекува да ја покажат професионалните лица при проценката на ризиците и одговорностите на нивните активности ([Делфи АС против Естонија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 16 јуни 2015 година, апликација бр. 64569/09), како и судската пракса на Сојузниот врховен суд. Тој го разграничил овој случај од преседаните ([Animal Defenders International против Обединетото Кралство](#) [Големиот судски совет], пресуда од 22 април 2013 година, апликација бр. 48876/08) така што сојузниот закон, во принцип, не го спречувал емитувањето на рекламата, бидејќи заштитата на комерцијалниот интерес и угледот на другите не биле наведени во законските основи за таквото одбивање.

Судот констатирал дека обврската наложена врз апликантите да ја емитуваат рекламата не

довела до непропорционално мешање во нивната слобода на изразување. Судот не видел убедлива причина да отстапи од проценката направена од домашните судови. Било споменато и дека рекламата имала за цел промовирање на активноста на здружението во областа на заштитата на животните и потрошувачите, наместо да се залага кај јавноста за купување на одреден производ, па со тоа таа претставувала остварување на слободата на изразување во однос на прашањата од општ интерес. Судот повторил дека SSR, кој имал одредена позиција во швајцарскиот медиумски пејзаж, понудил платформа за информирање на јавноста што не можела да се спореди со онаа на другите телевизии. Така, од првиот апликант се барало да прифати критички мислења и да обезбеди нивно прикажување на неговите радиодифузни канали, дури и ако ова вклучувало информации или идеи што навредуваат, шокираат или вознемируваат. Исто така, пораката на рекламата, иако била претставена на многу провокативен начин, била препознатлива како израз на мислење дадено од трета страна. Не била констатирана повреда на членот 10.

Забелешка: Одлуката на Судот во овој случај е интересна бидејќи придонесува кон актуелните дебати за постоењето и границите на правото на пристап до конкретни медиуми, за улогата на слободата на изразување во рекламирањето и за линијата што треба да се повлече помеѓу одговорностите на чисто приватните медиуми и оние што вршат некаква јавна функција. Ова е прашање што привлече значително внимание во врска со посредниците и платформите на интернет (види, *mutatis mutandis*, [Делфи АС против Естонија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 16 јуни 2015 година, апликација бр. 64569/09 и [Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete против Унгарија](#), пресуда од 2 февруари 2016 година, апликација бр. 22947/13). Пресудата подвлекува дека, според Конвенцијата, во оваа област може да бидат прифатливи различни решенија за балансирање на засегнатите интереси, сè додека тие се доволно поддржани со јасна домашна

регулатива и со внимателна судска проценка, во согласност со принципот на супсидијарност.

[Société Editrice de Mediapart u други против Франција, пресуда од 14 јануари 2021 година, апликација бр. 281/15 u 34445/15](#)

Факти за случајот

Случајот се однесува на наредба изречена против интернет страницата за вести „*Медианарт*“, нејзиниот директор и еден новинар, од интернет страницата на весникот да ги отстранат извадоците од илегалните снимки направени тајно во домот на г-а Бетенкур, тогашен главен акционер од Групацијата *l'Oréal* и да се воздржат од нивно понатамошно објавување. Снимките биле поднесени како доказ во кривичната истрага за наводна криминална активност преку наводно искористување на нејзината ранливост со цел стекнување финансиска предност од страна на некои лица, вклучувајќи го П.Д.М., лицето кое управувало со нејзиното богатство и истакнати политичари (кои на крајот биле ослободени од одговорност). Како резултат на последователната кривична постапка, П.Д.М. и уште едно лице биле прогласени за виновни за кривично дело противзаконско влијание.

Апликантите се пожалиле пред Судот дека тоа претставувало повреда на нивната слобода на изразување според членот 10.

Образложение на ЕСЧП

Анализата на Судот ставила акцент на тоа колку било сразмерно конкретното мешање. Судот појаснил дека ослободителната пресуда на апликантите во кривичната постапка не имплицирала дека вмешувањето поради кое била поднесена жалбата било непропорционално. При донесување на поинаков заклучок, домашните граѓански судови истиот не го темелеле само на околноста дека разговорите очигледно

биле снимени со користење на незаконски средства. Тие сметале дека објавената содржина и начинот на кој таа била прикажана непотребно изложувала детали од приватниот живот на засегнатите лица. Судот исто така забележал дека објавувањето на интернет, иако зад него стои ѕид кој бара претходно да се плати, ги направил информациите достапни за голем број луѓе во рамките на еден подолг временски период.

Што се однесува до донесената мерка, Судот потсетил дека во принцип, не е допуштено, според членот 10, да се спречи откривање на информации што веќе биле објавени во јавноста или престанале да бидат доверливи ([Fressoz et Roire против Франција](#) [Големиот судски совет], пресуда од 21 јануари 1999 година, апликација бр. 29183/95, § 53). Меѓутоа, во конкретниот случај, наредбата за отстранување била неопходна за да се исправи првичното нарушување на приватниот живот на г-а Бетенкур и да се стави крај на вознемирувањето кое тоа ѝ го предизвикувало, како ранлива жена. Објавувањето на снимките било незаконско уште од самиот почеток и, иако во меѓувремето станале широко распространети, сепак за медиумите во целина останала забраната за нивна репродукција. Се покажало дека забра-

ната немала ефект на одвраќање во однос на тоа како апликантите, инаку ослободени од обвиненијата, ги остварувале и продолжиле да ги остваруваат своите права на слобода на изразување.

Судот заклучил дека проценката спроведена од домашните судови била во согласност со барањата од член 10 и дека, следствено, немало повреда на слободата на изразување.

Забелешка: Одлуката е важна по тоа што дава пример за тоа како медиумите треба да ги извршуваат нивните должности и одговорности, дури и кога станува збор за известување за сериозни прашања од јавен интерес, притоа внимателно земајќи го предвид правото на приватност на ранливите лица, особено кога преку интернет се шират чувствителни информации и материјали ([Уреднички одбор на Правоје Дело и Штекел против Украина](#), пресуда од 5 мај 2011 година, апликација бр. 33014/05). Сепак, треба да се напомене дека констатирањето дека не постои повреда, во овој случај, е неразделно поврзано со околноста дека вмешувањето не било во вид на кривична санкција или граѓанска одговорност, туку било ограничено само на отстранување на илегалната содржина.

Продлабочена анализа на избрани случаи

[Сабунџу и други против Турција, пресуда од 10 ноември 2020 година, апликација бр. 23199/17](#)

Факти за случајот

Десетте апликанти биле новинари во водечкиот национален дневен весник „Џумхуријет“ („Република“) или менаџери на фондацијата која е главен акционер во компанијата што го издава овој весник.

Во предвечерието пред прогласување на вонредна состојба во месец јули 2016 година, и откако поминале неколку дена во полициски притвор, на 6 ноември 2016 година, апликантите биле сместени во притвор во исчекување на судење. Деветтиот суд на магистратите на Истанбул сметал, меѓу другото, дека постоеле силни сомневања дека, преку текстовите објавени во весникот „Џумхуријет“, чијашто уредувачка политика се сметало дека ја контролираат, како и преку социјалните мрежи, тие промовирале и ширеле пропаганда во име на организации што се сметале за терористички организации, особено ПКК/ КСК (Работничката партија на Курдистан (нелегална вооружена организација)/ Сојузот на заедниците на Курдистан) и на организација што турските власти ја нарекувале FETÖ/ PDY (терористичка организација Фетулахисти/ Паралелна државна структура). Судот исто така утврдил дека постоел ризик од бегство и уништување на доказите и дека евентуалното изрекување на алтернативни мерки би било недоволно.

Апликантите поднеле неколку барања за ослободување како и приговори против наред-

бите за продолжување на нивниот притвор пред судење, кои биле одбиени. Нивниот притвор периодично бил продолжуван.

Во месец април 2017 година, јавното обвинителство во Истанбул поднело предлог-обвинителен акт против десетте апликанти до Дваесет и Седмиот првостепен суд во Истанбул. Главни тврдења на јавниот обвинител биле дека, во трите години кои му претходеле на обидот за државен удар на 15 јули 2016 година, уредничкиот став на „Џумхуријет“ се променил како резултат на влијанието на апликантите, што било спротивно на уредувачките принципи кон кои весникот се придржувал во период од 90 години.

Во јули 2017 година, по завршувањето на првото рочиште, првостепениот суд во Истанбул утврдил дека веќе биле обезбедени докази и дека ризикот од бегство повеќе не бил релевантен за седуммина од апликантите, при што наредил нивно ослободување. Ослободувањето на преостанатите тројца апликанти било наредено во периодот од септември 2017 година до април 2018 година.

Во април 2018 година, првостепениот суд во Истанбул ослободил еден од апликантите (г-дин Ѓунај) од сите обвиненија, а другите деветмина ги прогласил виновни за помагање на терористичка организација и тоа без да бидат нејзини членови, според членот 220, став 7 од Кривичниот законик. Тие беа осудени на затворски казни во траење од три години и шест месеци до седум години и шест месеци. Во февруари 2019 година, Апелациониот суд во Истанбул ги одбил жалбите на апликанти-

те. Во септември 2019 година, Касациониот суд ја укинал жалбената пресуда и му го вратил предметот на Апелациониот суд. Во ноември 2019 година, Апелациониот суд во Истанбул ослободил едно лице (г-дин Ѓурсел), но спротивно на пресудата на Касациониот суд, ја потврдил пресудата за преостанатите осум лица. Постапката по нивната понатамошна жалба сè уште траела пред пленарните кривични оддели на Касациониот суд.

Во меѓувреме, во декември 2016 година, апликантите поднеле индивидуални барања до Уставниот суд, обвинувајќи за кршење на нивното право на слобода и безбедност и на нивното право на слобода на изразување и слобода на печатот. Уставниот суд констатирал повреда на тие права во однос на двајца апликанти (г-дин Ѓунај и г-дин Ѓурсел), но не констатирал повреда на правата на останатите осум апликанти.

Апликантите се жалеле до Судот дека нивниот притвор бил произволен и дека тој не бил заснован на евентуални конкретни докази за основано сомнение дека сториле кривично дело (член 5 став 1), како и за времетраењето на постапката пред Уставниот суд (член 5 став 4). Дополнително, тие тврделе дека била сторена повреда на нивната слобода на изразување (член 10), жалејќи се дека обвиненијата за кривични дела поврзани со тероризам биле засновани на уредничкиот став на дневниот весник во кој се критикувале одредени владини политики. Конечно, тие тврделе дека целта на нивниот притвор била да ги казни за тоа што ја критикувале владата и дека тоа претставувало злоупотреба на ограничувањата на нивното право на слобода (член 18, во врска со член 5 став 1 и член 10).

Образложение на ЕСЧП

Судот одбил неколку прелиминарни приговори во врска со прифатливоста на жалбите. Сепак, Судот утврдил дека г-динот Ѓунај и г-динот Ѓурсел, чии тврдења за кршење на нивните права на слобода и на слобода на изразување биле потврдени од Уставниот суд, го загубиле статусот на жртва во однос на овие тврдења.

Членот 5 став 1(право на слобода – постоење на разумни основи дека било извршено кривично дело) – Судот потсетил дека, со оглед на сериозноста на наводните дела и тежината на потенцијалната казна, фактите треба да бидат испитани со голема грижа од страна на домашните власти. Фактите кои се основа за сомневањето дека биле извршени тие дела треба да бидат оправдани со проверливи и објективни докази и за нив треба да може разумно да се смета дека спаѓаат во едно од наводните кривични дела, како што е дефинирано со Кривичниот законик.

Судот забележал дека објавените материјали на кои се повикувале судските органи при изрекувањето и продолжувањето на притворот на апликантите во очекување на судењето може да се поделат во четири групи. Тие содржеле: (1) статии во кои се критикуваат политиките на политичките власти и јавното однесување на нивните симпатизери; (2) написи, твитови и вести со кои се известува за изјавите дадени од лица кои наводно биле претставници на илегални организации; (3) критички ставови изразени од новинарите на „Џумхуријет“ за постапките на административните и судските органи во борбата против илегалните организации; и (4) чувствителни информации кои предизвикуваат јавен интерес.

Судот сметал дека дури и под претпоставка дека сите написи во весниците на кои се повикувале државните власти за да го оправдаат првичниот, а потоа и континуираниот притвор можеле да им бидат припишани на апликантите и тие не откривале, за еден/на објективен/на набљудувач/ка, ниту еден факт кој би бил основа за покренување на основано сомнение за извршување на дела на ширење пропаганда во име на терористички организации или помагање на тие организации.

По деталното испитување на наводните дејствија сторени од апликантите, Судот го констатирал следново: тие влегле во рамките на јавната дебата во врска со факти и настани што веќе биле познати. Тие ги испитале и пријавиле фактите и мислењата во согласност со но-

винарските должности. Тие не претставувале поддршка, или застапување, за употреба на насилство во политичката сфера, ниту укажувале на каква било желба кај апликантите да придонесат за илегалните цели на терористичките организации т.е. да користат насилство и терор за политички цели. Судот подвлекол дека овие факти, на прв поглед, не се разликувале од легитимните активности на политичката опозиција, покажувајќи дека тие спаѓаат во рамките на остварувањето на нивната слобода на изразување и слободата на печатот кои се загарантирани со домашното законодавство и со Конвенцијата. Така, легитимната критика кон властите во контекст на јавната дебата а во рамките на слободата на изразување и слободата на печат, била изедначена со помагање на терористички организации и/или ширење на пропаганда во корист на тие организации. Според Судот, ваквото толкување на кривичното законодавство претставувало значителен ризик за системот на Конвенцијата, што резултирало со тоа дека секое лице кое изразува став спротивен на ставовите застапувани од владата и од официјалните власти било окарактеризирано како терорист/ка или како личност која помага терорист(к)и. Во една плуралистичка демократија, таквата состојба не е доволна за ги задоволи критериумите на еден/на објективен/на набљудувач/ка за постоење на разумно сомневање против новинар(к)ите кои се на иста линија со политичката опозиција, но кои не се залагаат за употреба на насилство.

Во врска со аргументот на турската влада дека мерката била исклучително оправдана со оглед на вонредната состојба, Судот забележал дека во овој контекст биле донесени многу мерки со кои биле поставени значителни ограничувања на процедуралните заштитни мерки утврдени во домашното законодавство за секој кој е задржан во полициски притвор или во притвор додека очекува судење. Сепак, ниту една од нив не се однесувала на ситуацијата во која биле апликантите. Затоа, не може да се каже дека мерките против кои била поднесена жалба биле усогласени со условите утврдени во членот 15 од Конвенцијата.

Според тоа, Судот утврдил повреда на членот 5 став 1 поради недостаток на основано сомнение дека осумтемина засегнати апликанти сториле кривично дело. Во таа смисла, Судот сметал дека е непотребно да се направи одделно испитување на преостанатите тврдења на апликантите според членот 5 став 1 (в) и 3.

Член 5 став 4(право на слобода – брзо преиспитување на законитоста на притворот) – Судот повторил дека барањето за брзо преиспитување на притворот се однесувало на постапките пред Уставниот суд. Судот констатирал дека периодите што требало да се земат предвид се протегале од седум месеци до шеснаесет месеци и дека сите овие периоди влегувале во периодот на вонредната состојба. Иако релевантните периоди не би можеле да се опишат како „брзи“ во обичен контекст и повикувајќи се на претходните случаи на притвор за време на вонредна состојба ([Акџун против Турција](#), одлука од 2 април 2019 година, апликација бр. 19699/18, [Мехмет Хасан Алтан против Турција](#), пресуда од 20 март 2018 година, апликација бр. 13237/17 и [Шахин Алпај против Турција](#), пресуда од 20 март 2018 година, апликација бр. 16538/17), она што требало да се земе предвид биле комплексноста на апликациите и оптовареноста на Уставниот суд со предмети по прогласувањето на вонредна состојба. Судот заклучил дека станувало збор за исклучителна ситуација и дека, имајќи ги предвид специфичните околности на случаите, немало повреда на членот 5 став 4.

Член 10 (слобода на изразување) – Судот повторил дека кривичното гонење и притворање на новинарите кои се директно поврзани со нивната работа се во колизија со членот 10, дури и кога засегнатото лице на крајот ќе биде ослободено од обвинение. Ваквите мерки им поставиле реално и вистинско ограничување во извршувањето на нивната новинарска работа. Во врска со ова, Судот утврдил дека незаконската мерка притвор, што претставува и мешање во една од слободите загарантирани со Конвенцијата, во принцип не може да се смета како ограничување на таа слобода пропишана со националното законодавство. Со оглед на

наодите од членот 5 став 1, Судот утврдил дека имало повреда и на членот 10.

Член 18, во врска со членовите 5 став 1 и 10 (злоупотреба на ограничувањата на личната слобода и слободата на изразување)– Апликантите суштински се жалеле дека вистинскиот мотив за нивниот притвор бил да се замолчат критиките упатени од весникот до владата и до нејзините поддржувачи. Судот забележал дека трети страни кои интервенирале, вклучително и Комесарот за човекови права, посочиле дека по пучот во 2016 година имало многу случаи во кои опозициските новинар(к)и биле обвинети со неиздржани обвиненија за тероризам и притворени во очекување на судење. Сепак, Судот исто така забележал дека „политичкиот процес и судскиот процес се суштински различни“ и дека тој мора да ја заснова својата одлука на „докази во правна смисла“. Тој повторил дека постоењето на „задна намера“, што повлекува кршење на членот 18, не е автоматски покажано со констатацијата дека апликантите биле незаконски притворени со нарушување на нивната слобода на изразување. Судот ги испитал околностите на случајот и забележал дека Уставниот суд детално го разгледал случајот на апликантите и донел артикулирана одлука придружена со издвоени спротивставени мислења. Судот заклучил дека постоењето на задна намера не било утврдено надвор од разумно сомневање. Соодветно на тоа, немало повреда на членот 18.

Општи коментари

Пресудата решава клучен случај во областа на слободата и безбедноста на новинар(к)и. Таа ја унапредува судската пракса на Судот во однос на заштитата од произволно притворање на новинар(к)ите во два аспекти.

Прво, таа ги артикулира принципите кои се однесуваат на постоењето на „разумно сомневање дека е сторено кривично дело“ од лице кое се наоѓа во притвор, што претставува суштински дел од заштитата утврдена во чле-

нот 5 став 1 (в). Ова, според пресудата, е нешто повеќе од добра волја. Во споредба со стандардниот пристап кон ова прашање (споредено со [Фокс, Кемпбел и Хартли против Обединето Кралство](#), пресуда од 3 август 1990 година, апликација бр. 12244/86 12245/86 12383/86), пресудата придонесува за развивање и консолидирање на двоен тест: (1) еден/на објективен/на набљудувач/ка мора да биде задоволен со постоењето на факти или информации кои се основа за притворот (фактички аспект) и (2) тие факти може разумно да се смета дека спаѓаат во законскиот опис на делото (правно карактеризирање). Главен придонес на пресудата е тоа што таа јасно го востановува принципот според кој „сомневањето не може да се смета за разумно ако се заснова на пристап кој се состои во ‘класифицирање како кривично однесување’ на остварувањето на правата и слободите признаени со Конвенцијата“ (исто така види [Рагун Зараколу против Турција](#), пресуда од 15 септември 2020 година, апликација бр. 15064/12, [Шук против Турција \(бр. 2\)](#), пресуда од 24 ноември 2020 година, апликација бр. 36493/17). Покрај тоа, кога наводното дело е сериозно и кога кривичната постапка ја загрозува слободата на изразување, пресудата бара многу строга судска контрола, како кај националните судови, така и од страна на самиот Суд.

Понатамошен придонес на пресудата за развивање на принципите во оваа област е јасно тврдење дека незаконската мерка притвор која се вмешува во слободата на изразување „не може да се смета, во принцип, како ограничување на таа слобода пропишана со националното законодавство“. Заедно со строгата контрола која е потребна за да се оправда ограничувањето на слободата на новинар(к)ите за обвиненија кои се директно поврзани со нивната работа, ова воспоставува многу висок стандард на заштита.

Констатацијата на Судот дека немало злоупотреба на ограничувањата на личната слобода е исто така важна за тековната судска расправа за опсегот на членот 18. Според своето мислење на несогласување, судијата Керис тврди дека Судот применил многу строг стандард за

„непобитен и директен доказ“ за постоење на задна намера за да го воведо ограничувањето, инаку позајмен од постарата судска пракса ([Кодорковскиј против Русија](#), бр. 5829/04, § 259, 31 мај 2011 година). Тој тврдел дека требало да се следи поинаков пристап кој бил веќе развиен во судската пракса и потврден од Големиот судски совет ([Мерабишвили против Грузија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 8 ноември 2017 година, апликација бр. 72508/13). Според него, Судот требало да спроведе самостојна проценка, заснована и на контекстуални елементи и со користење на широк спектар на достапни извори на информации. Големиот судски совет го решил ова прашање во пресудата за случајот [Селахатин Демирташ против Турција \(бр. 2\)](#), за кој се известува подолу.

[Селахатин Демирташ против Турција \(бр. 2\)](#) [Големиот судски совет], пресуда од 22 декември 2020 година, апликација бр. 14305/17

Факти за случајот

Апликантот бил избран за пратеник во Турското национално собрание а исто така бил и поранешен кандидат за претседател на Републиката и еден од копретседателите на Народната демократска партија (ХДП), инаку прва прокурдска политичка партија која била претставена во Парламентот.

На 20 мај 2016 година бил усвоен амандман на турскиот Устав кој го укинал имунитетот на пратениците/чките (на пример, имунитет од апсење, испрашување, притворање или судење) според член 83, став 2, од Уставот, и тоа во сите случаи кога вакви барања биле доставени до Националното собрание пред датумот на усвојување на амандманот. Амандманот не ја засега неказнивоста за искажано мислење (т.е. одговорноста за мислења изразени во текот или во врска со собраниските активности). Оваа реформа започнала во октомври 2014 година по судирите во Кобани, Сирија, меѓу Даеш

и силите на организацијата која била поврзана со ПКК која Турција ја сметала за терористичка организација. Откако Владата презела мерки за да ги спречи приврзаниците/чките на Курдите да се приклучат на силите против Даеш во Сирија, се случиле насилни демонстрации. Во 2015 година имало повторна појава на терористички напади, политичко насилство и вооружени судири помеѓу владините сили и курдските фракции. Со тоа завршил процесот за решавање на „курдското прашање“ кој бил воспоставен уште од 2011 година.

Апликантот, чија партија првично повикала на демонстрации против Владата преку својот профил на Твитер, бил активен со свои говори и изјави на овие настани. Тој повикувал на крај на политичкото насилство, но исто така го поддржал и пофалил курдскиот „отпор“ и барањата за автономија на Курдите. Во изјавата за печат од 16 јануари 2016 година, Претседателот на Турција јасно ги нарекол изјавите на апликантот „злосторства против Уставот“ и повикал на одговорност, и тоа во „процес што ќе започне со укинување на [собранискиот] имунитет“.

Во ноември 2016 година, апликантот бил притворен од страна на Вториот суд во Дијарбакир, а во контекст на кривичната истрага спроведена од јавниот обвинител во Дијарбакир, под сомнение дека членувал во вооружена терористичка организација и дека поттикнувал други лица да вршат кривично дело. Обвинителството споило во еден предмет вкупно триесет и една истрага за кривични дела кои се однесувале на апликантот. Така, г-динот Демирташ бил еден од 154-те пратеници/чки (вклучително и 55-те членови на ХДП) кои беа засегнати со уставниот амандман. На крајот, 14 члена на ХДП, вклучувајќи го и апликантот, како и еден член од друга опозициска партија, биле предмет на кривични истраги и биле притворени.

Последователно, јавното обвинителство во Истанбул отворило истрага против апликантот за ширење пропаганда во корист на терористичка организација. Апликантот бил упатен на судење пред првостепениот кривичен суд во Истанбул и за него била донесена обвини-

телна пресуда во септември 2018 година. На 7 декември 2018 година, тој започнал да ја издржува затворската казна што му била изречена. Во септември 2019 година тој бил ослободен по укинувањето на претходниот притвор во првиот пакет на постапки и согласно суспендирањето на казната изречена во 2018 година. Набргу потоа, тој бил повторно притворен од страна на Судот на Магистратите во Анкара, по барање на јавното обвинителство во Анкара во посебна истрага, за наводни други обвиненија поврзани со истите настани.

Г-дин Демирташ повеќепати ја оспорувал пред надлежните судови законитоста на неговиот првичен и континуиран притвор во постапката во Дијарбакир. Во текот на овие постапки, апликантот постојано тврдел дека неговиот притвор бил незаконски, бидејќи сите обвиненија против него се однесувале на политички говори и мислења на кои биле покриени правилото за неказниност за изречено мислење кое важи за пратениците/чките. Исто така тој тврдел дека немало доволно основи за неговото притворање и дека целта на лишувањето од слобода била да се замолчат членовите на политичката опозиција. Тој негирал дека сторил какво било кривично дело и тврдел дека бил притворен затоа што искажувал критички ставови во врска со политиката што ја спроведувал Претседателот на Турција.

Апликантот доставил неколку поднесоци до турскиот Уставен суд со кои ја оспорувал законитоста на неговиот притвор и тврдел дека биле повредени неговото право на слобода на изразување и правото да се биде избран. Уставниот суд го одбил неговото прво барање во 2017 година, поддржувајќи го, меѓу другото, уставниот амандман. Во 2020 година, Уставниот суд ја потврдил законитоста на првичниот притвор на апликантот, но прогласил дека било повредено правото на слобода на апликантот заради неефикасниот судски надзор над законитоста на неговиот континуиран притвор. Сите други жалбени наводи биле одбиени.

Во една последователна апликација пред Уставниот суд, апликантот ја оспорил законитос-

та на неговиот продолжен притвор. Постапката сè уште била во тек и, следствено на тоа, апликантот останал во затвор.

Пред Судот, апликантот се жалел на повреда на неговите права на слобода (член 5, став 1, 3 и 4), на слободата на изразување (член 10), на правото да биде избран во Собранието (член 3 од Протоколот бр. 1), како и на злоупотреба на овластувањето да се прибегне кон ограничување на човековите права кои се дозволени со Конвенцијата (член 18, во врска со членот 5 став 1).

Во 2018 година, Совет на Судот утврдил дека имало повреда на членовите 5 став 3, 18 (во врска со член 5 став 3) и на членот 3 од Протоколот бр. 1. Советот утврдил дека немало повреда на членот 5 став 1 и 4 и сметал дека не било потребно предметот да се испита согласно членот 10. Предметот бил упатен до Големиот судски совет на барање на двете страни.

Образложение на ЕСЧП

Големиот судски совет одбил неколку прелиминарни приговори за прифатливоста на жалбените навод. Во однос на основаноста, спротивно на пристапот на Советот, тој во своето образложение ѝ дал централно место на слободата на изразување, започнувајќи ја анализата од аспект на членот 10. Советот констатирал дека укинувањето на имунитетот на апликантот и неговото притворање и гонење биле засновани на непредвидлива правна основа, спротивно на членот 10. Образложението и наодите по оваа точка биле релевантни, ако не и одлучувачки, во дополнителните наоди на Судот за повреда на други права, особено на членот 5 став 1 од Конвенцијата и на членот 3 од Протоколот бр. 1. Судот наредил, согласно членот 46, итно ослободување на апликантот.

Член 10 (слобода на изразување) – Судот внимателно ги анализираше парламентарните постапки за уставниот амандман и причините изнесени од страна на домашните судови за првичниот притвор на апликантот и за обвинението од 2017 година. Судот истакнал дека

првото било јасно насочено кон лишување од имунитет на определена група пратеници/чки од опозицијата во Парламентот поради нивните говори, а второто се потпираше исклучиво на изјавите и мислењата искажани од страна на апликантот. Со тоа, укинувањето на пратеничкиот имунитет на апликантот и неговото притворање и гонење во постапката претставувало вмешување во неговите права на слобода на изразување.

Законските одредби кои ја сочинувале основата за вмешувањето биле следниве: (1) уставниот амандман и (2) одредбите на Кривичниот законик во врска со обвиненијата поврзани со тероризам. Според нивниот квалитет, прашањето било дали нивното толкување и примена можеле да бидат предвидени од апликантот кога тој ги одржал говорите. Судот ги разгледал едно по друго.

(1) Судот забележал дека амандманот ја засегал само неповредливоста, а не и немањето одговорност која е конкретно насочена кон заштита на слободата на изразување на пратениците. Затоа, дури и по донесувањето на амандманот, пратениците/чките во Собранието продолжиле да уживаат правна заштита во однос на политичките говори во Националното собрание и во однос на нивното повторување или ширење надвор од Собранието. Само Собранието можело да одлучи поинаку, следејќи ја применливата уставна постапка и притоа предвидувајќи процедурални гаранции. Затоа, домашните судови имале за задача да утврдат, прво и најважно, дали политичките говори на апликантот биле опфатени со начелото на немање одговорност во Собранието. Жалителот се потпрел на овој аргумент уште од првичниот притвор. Сепак, Судот бил засегнат од недостатокот на анализа на аргументот на апликантот во врска со оваа точка од страна на домашните судови на сите нивоа, вклучително и од Уставниот суд. Дури и под претпоставка дека оспорените говори не биле опфатени со начелото на неодговорност, уставниот амандман го покренал прашањето за предвидливост, бидејќи со него на пратениците/чките им биле одземени процедуралните

заштитни мерки против укинување на имунитетот предвидени со Уставот. Тука се мислело на поединечна проценка и одлука на Собранието за ситуацијата на секој/а од засегнатите пратеници/чки и на правото на жалба до Уставниот суд. Уште повеќе, Судот целосно го прифатил јасниот заклучок на Венецијанската комисија дека овој еднокретен амандман кој бил без преседан (*ad homines*) бил изречно насочен кон конкретни изјави на пратениците/чките, особено на оние од опозицијата, и затоа тој претставувал „злоупотреба на процедурата за измена на Уставот“ (Венецијанска комисија, [Турција – Мислење во врска со суспендирање на вториот став на членот 83 од Уставот](#), мислење бр. 858/2016 од 14 октомври 2016 година). Во овој контекст, пратениците/чките не можеле разумно да очекуваат дека амандманот ќе биде усвоен за време на нивниот мандат. Мешањето не било можно да се предвиди.

2) Судот повторил дека говорите на апликантот биле единствената фактичка основа за изрекување притвор на апликантот и тоа за обвиненија поврзани со тероризам. Судот забележал дека одлуките на домашните судови немале јасност и прецизност за тоа кои дела (дело) биле основа за притворање на апликантот. Сепак, Судот сметал дека значајна улога тука имало кривичното дело формирање или водење на вооружена терористичка организација и членување во таква организација (член 314 од турскиот Кривичен законик). Во конкретниот случај, националните судови усвоиле широко толкување на делата и не успеале да направат анализа на елементите на кривичното дело развиени од Касациониот суд. Политичките изјави дадени од апликантот се сметале за доволни за да претставуваат дејствија кои можат да воспостават активна врска помеѓу апликантот и вооружената организација, без соодветна анализа на контекстот. Ова се случувало во рамките на еден општ контекст во кој, како што посочил Комесарот за човекови права, станувало сè почесто доказите кои се користеле за оправдување на притворот да бидат ограничени исклучиво на изјави и дејствија кои очигледно биле ненасилни и кои во принцип треба

да бидат заштитено со членот 10. Дополнително, Венецијанската комисија навела дека, при примената на членот 314 од Кривичниот законик, домашните судови честопати тежнееле да одлучуваат за членувањето на некое лице во вооружена организација врз основа на многу слаби докази (Венецијанска комисија, [Мислење во врска со членовите 216, 299, 301 и 314 од турскиот Кривичен законик](#), мислење бр. 831/2015 од 16 март 2016 година). Опсегот на дејствијата што можеле да го оправдаат притворањето на апликантот во врска со сериозните дела за кои станувало збор бил премногу широк за да овозможи соодветна заштита од произволно мешање од страна на националните власти. Поконкретно, таквото толкување не можело да биде оправдано, кога тоа подразбирало изедначување на остварувањето на правото на слобода на изразување со припадност, формирање или водење на вооружена терористичка организација, а во отсуство на какви било конкретни докази за поврзаност со терористичка организација. Затоа, оспорените одредби го немале потребниот квалитет на предвидливост.

Член 5 став 1 (право на слобода – постоење на разумни основи дека било извршено кривично дело) – Во врска со прашањето дали имало основано сомневање дека кривичните дела биле извршени (што инаку било услов за притвор според членот 5 став 1 (в)), Големиот судски совет направил многу внимателна проценка на обвиненијата покренати против апликантот и на придружните докази, за на крајот да не се согласи со наодот за непочитување констатиран од страна на Советот. Судот утврдил дека оспорените политички говори на апликантот, поради нивната содржина и контекст, дури и кога изразувале остри критики и шокантни мислења, не можеле да се сметаат, од страна на објективен/на набљудувач/ка, како потпалувачки дејствија кои поттикнувале или поддржувале насилство. Во таа смисла, предвид требало да се земе фактот тие биле поврзани со остварувањето на правата за слобода на изразување на апликантот, како пратеник во Собранието. Судот заклучил дека одлуките

за притвор на апликантот не содржеле докази што можеле да укажат на јасна врска помеѓу неговите постапки и наодите врз основа на кои тој бил притворен. Според тоа, се констатирала повреда на членот 5 став 1.

Член 3 од Протоколот бр. 1 (право на слободни и фер избори) – Правото на слободни избори го вклучува правото на оние кои биле избрани да бидат пратеници/чки во Собранието. Судот ја нагласил меѓузависноста помеѓу членот 10 и членот 3 од Протоколот бр. 1 и неговата посебна релевантност кога демократски избраните претставници/чки биле држени во притвор поради искажување на нивните политички мислења. Судот сметал дека, секогаш кога некој/а пратеник/чка бил/а притворен/а преку прекршување на членот 10, поради недостаток на разумно сомневање, имало последователна повреда на членот 3 од Протоколот број 1. Ова вклучува случаи, како оној пред Судот, во кои домашните судови не успеале целосно да земат предвид дека предметните кривични дела биле директно поврзани со политичките активности на засегнатото лице.

Член 18, во врска со член 5 став 1 (злоупотреба на ограничувањата на личната слобода) – Иако на Судот процедурално му било забрането да го разгледува тужбеното барање за злоупотреба на ограничувањето во врска со членот 10, неговото образложение и наодите по однос на ова прашање се релевантни за слободата на изразување. Судот испитувал дали притворот на апликантот навистина имал за цел да биде задна намера, наместо да претставува репресија за кривично дело. Судот анализираше повеќе фактори, меѓу кои: (1) контекстот и ефектите од уставниот амандман; (2) постоењето на тенденција на приведување и гонење на припадници/чки на опозицијата за нивни искажани мислења; (3) времето и ефектот на првичниот, продолжениот и последователниот притвор на апликантот, особено во текот на двете клучни кампањи (за референдумот за значајните уставни реформи и за претседателските избори); (4) наодите на другите тела на Советот на Европа за независноста на судскиот систем, особено за време на вонред-

на состојба. Судот констатирал дека, согласно заклучоците до кои можело да се дојде врз основа на ваквиот контекст, целите посочени од властите за притворање на апликантот биле, уште од почетокот, и продолжиле да бидат, само покрите за задната политичка цел (намера), што било прашање од неоспорна тежина за демократијата.

Општи коментари

Пресудата за случајот *Демирташ* е веројатно најзначајната пресуда донесена од страна на Судот во 2020 година и таа поставува стандарди што сигурно ќе станат референтна точка во заштитата на политичкиот говор и слободата на изразување воопшто, вклучително и во заштитата од злонамерно гонење и притворање со одредена намера под изговоре за борба против тероризмот и политичкото насилство. Тоа Судот го прави преку иновативен пристап (споредете со [Сабунџу и други против Турција](#), пресуда од 10 ноември 2020 година, апликација бр. 23199/17, која е образложена погоре, и [Шахин Алпај против Турција](#), пресуда од 20 март 2018 година, апликација бр. 16538/17) кој им дава централна и истакната улога на слободата на говорот и на принципот на законитост на ограничувањата во зачувувањето на владеењето на правото, во случаи кога демократските институции се загрозени од авторитарни и популистички тенденции однатре, преку злоупотреба на правилото на мнозинството.

Овој резултат е постигнат преку забележителен интерпретативен пристап. Судот во неговото образложение се оддалечува од согледувањата на судската економичност и развива целосно кохерентно толкување на различните права од Конвенцијата, во рамките на сеопфатниот концепт на владеењето на правото. Притоа, Судот значително се потпира на работата на другите тела на Советот на Европа, особено на Венецијанската комисија и на Комесарот за човекови права.

Со текот на времето, Судот има создадено еден корпус на принципи заснован врз идеја-

та дека слободата на говорот е особено важна за пратениците од опозицијата во Собранието, повикувајќи на темелен надзор од страна на Судот ([Кастелс против Шпанија](#), пресуда од 23 април 1992 година, апликација бр. 11798/85; [Карасони и други против Унгарија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 17 мај 2016 година, апликација бр. 42461/13 и 44357/13). Во оваа рамка, пресудата особено го развива концептот на предвидливост на правото, и тоа во два аспекти. Прво, таа поставува ограничувања во укинувањето на пратеничкиот имунитет преку постапката за уставни измени кои се насочени кон опозициските групи со која тие би биле лишени од заштитните мерки кои вообичаено постојат во однос на укинувањето на имунитетот. Второ, таа бара внимателно изготвување на кривично-правните одредби и строго толкување од страна на домашните судови во контекст на борбата против тероризмот и политичкото насилство, за да се избегне состојба во која остварувањето на слободата на изразување би можело да биде изедначено со учеството во терористичка организација, а во отсуство на какви било конкретни докази за таквата поврзаност. Со поставување на својата анализа на ниво на законитост, наместо на пропорционалност, а во врска со мешањето, пресудата испраќа силно предупредување дека во едно демократско општество, законот мора да има основна функција на заштита од произволната употреба на власта и тој не може да стане една од нејзините алатки.

Констатацијата дека притворот се засновал на одредби кои го немаат квалитетот на „закон“ во смисла на Конвенцијата, одекнува од анализата во врска со правата на лична слобода и слободни избори, и тоа на начин што ја разјаснува и проширува дадената заштита. Иако во обратен редослед, пресудата ја зајакнува меѓусебната врска помеѓу членовите 5 и 10 кои се веќе изнесени во случајот *Субунку* и во други неодамнешни случаи ([Рагун Зараколу против Турција](#), пресуда од 15 септември 2020 година, апликација бр. 15064/12, [Шук против Турција \(бр. 2\)](#), пресуда од 24 ноември 2020 година, апликација бр. 36493/17, [Атила Таш](#)

[против Турција](#), пресуда од 19 јануари 2021 година, апликација бр. 72/17). Пресудата го зајакнува принципот според кој остварувањето на слободата на изразување не може само по себе да генерира „разумно сомневање“ за сторено кривично дело, имајќи предвид дека Судот се впушта во многу строг надзор на оправданоста која е дадена во земјата ([Фокс, Кемпбел и Хартли против Обединетото Кралство](#), пресуда од 3 август 1990 година, апликација бр. 12244/86 12245/86 12383/86). Слично на тоа, пресудата, проширувајќи го опсегот на правото да се биде слободно избран во насока на тоа ова право да го опфати „правото на место во Собранието“ за избрани пратеници/чки, наведува дека, како принцип, кога притворот на пратеник/чка не може да се смета за компатибилен со барањата од членот 10 од Конвенцијата, тоа исто така ќе значи прекршување на членот 3 од Протоколот бр. 1.

И на крај, констатирањето повреда на членот 18 има особено значење. Тоа, прво, ја подвлекува политичката димензија на случајот и постоенето проблем во Турција во однос на почитувањето на слободата и безбедноста и на слободата на изразување. Второ, тоа одговара

на критиките кои биле упатени по констатацијата дека немало никакво прекршување во случајот *Сабунџу* и притоа значително се оддалечува од пристапот во вториов случај. Тоа во целост ги реafirмира принципите изнесени во [Мерабишвили против Грузија](#) ([Големитот судски совет], пресуда од 8 ноември 2017 година, апликација бр. 72508/13). Особено, пресудата потсетува дека Судот нема причина да се ограничи себеси на „директно докажување“ во врска со жалбените наводи од членот 18 или да примени посебен стандард за докажување на ваквите наводи. Применувајќи ги овие принципи, тој прави детална и сеопфатна анализа на состојбата во Турција во соодветното време, потпирајќи се и на информациите дадени од трети страни. Конечно, утврдувањето на повреда на членот 18 значи дека првичното, континуираното и сукцесивното притворање на г-дин Демирташ имале за цел да го замолчат како опозициски лидер и да го спречат во остварувањето на неговите политички права според Конвенцијата. Ова, се вели во пресудата, не му оставало на Судот поинаков избор освен да нареди единствен можен лек за ситуацијата: итно ослободување на г-динот Демирташ.

Слобода на изразување и слобода на медиумите во земјите од Југоисточна Европа (JUFREX)

Проектот е составен дел од „*Horizontal Facility* за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ и се базира на резултатите постигнати за време на претходната регионална заедничка програма на ЕУ/СЕ „Зајакнување на судската експертиза за слободата на изразување и слободата на медиумите во Југоисточна Европа (JUFREX)“. Регионалниот проект е силно поврзан со шесте други JUFREX проекти во: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*, Црна Гора, Северна Македонија и Србија.

JUFREX активностите се имплементираат со цел:

- промовирање на слободата на изразување и слободата на медиумите во согласност со европските стандарди;
- подобрување на примената на тие стандарди преку ангажирање повеќе чинители одговорни за примена на таквите стандарди во нивната секојдневна работа, и тоа: суди(јк)и, обвинител(к)и, адвокат(к)и, полицајци/ки, претставници/чки на регулаторните тела за медиуми, медиуми и студент(к)и;
- консолидирање на платформа за регионална соработка, дискусија и размена на добри практики.

Кога постои опкружување кое е погодно за слободата на изразување и слободата на медиумите, и кога правото да бараат, даваат и добиваат информации е добро заштитено, граѓан(к)ите можат вистински да учествуваат во демократските процеси. Домашните институции за обука на правни експерт(к)и (судски академии и адвокатски комори) имаат суштинска улога во реализирањето на ваквата цел.

Сите активности на JUFREX се засноваат на иновативни и современи алатки за учење во врска со слободата на изразување и слободата на медиумите и користат динамична методологија за учење на возрасни и за модел „peer-to-peer“ (проценка и соработка со колеги/колешки).

„*Horizontal Facility* за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ е заедничка иницијатива на Европската унија и Советот на Европа која им овозможува на корисниците да ги исполнат своите реформски агенди во областа на човековите права, владеењето на правото и демократијата и да се усогласат со европските стандарди, вклучително и кога тоа е важно во рамките на процесот на проширување на ЕУ.

* Оваа ознака не ги прејудира ставовите за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на ООН и Мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа се состои од 47 држави членки, вклучувајќи ги сите држави членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

www.europa.eu

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа